

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja

I N F O R M A C I J A

O STANJU TURISTIČKO-UGOSTITELJSKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA U 2013. GODINI

Tuzla, Juni 2014. godine

Sadržaj

Sadržaj	2
Lista ilustracija	3
Lista tabela	3
Lista grafikona	4
1. PREGLED STANJA U ME UNARODNOM TURIZMU	5
2. TURISTI KA KRETANJA U BiH i FBiH	7
3. STANJE I ANALIZA TURISTI KE DJELATNOSTI NA PODRU JU TUZLANSKOG KANTONA.....	11
3.1 Pregled smje-tajnih kapaciteta	11
4. STANJE I ANALIZA UGOSTITELJSKE DJELATNOSTI NA PODRU JU TUZLANSKOG KANTONA.....	21
ZAKLJU AK I PRIJEDLOG MJERA.....	30

Popis ilustracija

Ilustracija 1: Globalni značaj turizma.....	5
Ilustracija 2: Kretanja u međunarodnom turizmu	6
Ilustracija 3: Kampanja šMilijarda turista ó milijarda mogu nostiö.....	7

Popis tabela

Tabela 1: Posjeta turista u BiH u proteklih pet godina.....	7
Tabela 2: Broj noćenja u BiH u proteklih pet godina.....	8
Tabela 3: Posjeta turista u FBiH u proteklih pet godina.....	9
Tabela 4: Broj noćenja u FBiH u proteklih pet godina.....	10
Tabela 5: Pregled smještajnih kapaciteta po općinama u 2013. godini.....	11
Tabela 6: Posjeta turista u TK u proteklih pet godina.....	13
Tabela 7: Broj dolazaka na TK u odnosu na BiH i FBiH u 2013.godini.....	15
Tabela 8: Broj inostranih posjetitelja shodno zemlji porijekla	16
Tabela 9: Broj noćenja u TK u proteklih pet godina.....	17
Tabela 10 : Broj noćenja u TK u odnosu na BiH i FBiH u 2013.godini	18
Tabela 11: Registrirani poslovni subjekti na području TK 2011. - 2013. godine.....	21
Tabela 12: Odnos registriranih subjekata u FBiH i TK 2011. - 2013. godine	22
Tabela 13: Raspored poslovnih subjekata u ugostiteljstvu po općinama TK u 2013. godini..	23
Tabela 14: Odjavljena (-) i registrirana (+) pravna i fizička lica po općinama TK.....	24
Tabela 15: Prosječan broj zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na ukupan broj zaposlenih u TK.....	24
Tabela 16: Prosječan broj zaposlenih po ugostiteljskom objektu	25
Tabela 17: Prosječna plata zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na prosječnu platu u TK.....	25
Tabela 18: Promet ostvaren u ugostiteljstvu po vrstama ugostiteljskih objekata 2009-2013. god	26
Tabela 19: Promet ostvaren u ugostiteljstvu po vrstama usluga 2009-2013. God.....	27

Popis grafikona

Grafikon 1: Grafi ki prikaz posjete turista u BiH.....	8
Grafikon 2: Grafi ki prikaz no enja turista u BiH.....	9
Grafikon 3: Grafi ki prikaz posjete turista u F BiH u proteklih pet godina	9
Grafikon 4: Grafi ki prikaz no enja u F BiH u proteklih pet godina.....	10
Grafikon 5: Grafi ki prikaz broja soba i leflaja po op inama u 2013. godini.....	12
Grafikon 6: Smje-tajni kapaciteti po vrstama objekata za smje-taj	13
Grafikon 7: Udio broja leflaja po vrstama objekata u ukupnom broju leflaja	13
Grafikon 8: Grafi ki prikaz posjete turista u TK u proteklih pet godina	14
Grafikon 9: U e- e op ina TK-a u ukupnom broju posjetitelja	14
Grafikon 10: Mjese no kretanje broja posjetilaca na podru ju TK-a	15
Grafikon 11: Ukupan broj posjeta u proteklih pet godina u BiH, FBiH i TK	16
Grafikon 12: Grafi ki prikaz broja posjetitelja shodno zemlji porijekla.....	17
Grafikon 13: Grafi ki prikaz no enja turista u TK u proteklih pet godina	17
Grafikon 14: U e- e op ina TK-a u ukupnom broju no enja	18
Grafikon 15: Grafi ki prikaz broja no enja u TK u odnosu na BiH i FBiH u 2013. godini	19
Grafikon 16: Prosje na duflina boravka po op-tinama TK-a.....	20
Grafikon 17: Ukupan broj registriranih subjekata u TK u pore enju sa registriranim subjektima u ugostiteljstvu	22
Grafikon 19: Ugostiteljski objekti po op-tinama	23
Grafikon 20: Broj zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na ukupan broj zaposlenih u TK....	25
Grafikon 21: Prosje na plata zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na prosje nu platu u TK..	26
Grafikon 22: Ukupan promet ostvaren u ugostiteljstvu u TK.....	27
Grafikon 23: Ukupan promet ostvaren u ugostiteljstvu TK-a po vrstama ugostiteljskih objekata.....	27
Grafikon 24: Promet ostvaren u ugostiteljstvu TK-a po vrstama usluge	28
Grafikon 25: Promet ostvaren u ugostiteljstvu TK-a od prodaje hrane.....	28
Grafikon 26: Promet ostvaren u ugostiteljstvu od pruflanja usluge no enja.....	29

1. PREGLED STANJA U MEĐUNARODNOM TURIZMU

Konstantan porast destinacija širom svijeta doprinio je da turizam, kroz izvoz prihoda, kreiranje novih radnih mjesta i preduzeća i razvoj infrastrukture, postane ključni pokretač socio-ekonomskog razvoja.

U proteklih 60 decenija, turizam je iskusio konstantnu ekspanziju i raznolikost, i tako postao jedan od najbrže rastućih ekonomskih sektora u svijetu.

O značaju turizma na svjetskom nivou, jasno govore činjenice da turizam, kao jedan od najvećih svjetskih ekonomskih sektora obezbjeđuje 9% globalnog BDP-a i osigurava svako 11-o radno mjesto. Godišnji izvoz u sektoru turizma iznosi US\$1400 milijardi, što predstavlja 6% od ukupnog svjetskog izvoza.

Ako se posmatra samo izvoz usluga, 29% od ukupnog svjetskog izvoza usluga obuhvata sektor turizma.

Ilustracija 1: Globalni značaj turizma

Izvor: World Tourism Organization (UNWTO)

U odnosu na 2012. godinu, kada je prvi put zabilježena milijarda međunarodnih turista koji posjete na godišnjem nivou, međunarodni turisti koji dolaze su u 2013. godini zabilježili porast od 5% i dostigli rekordnu cifru od 1,050 milijardi.

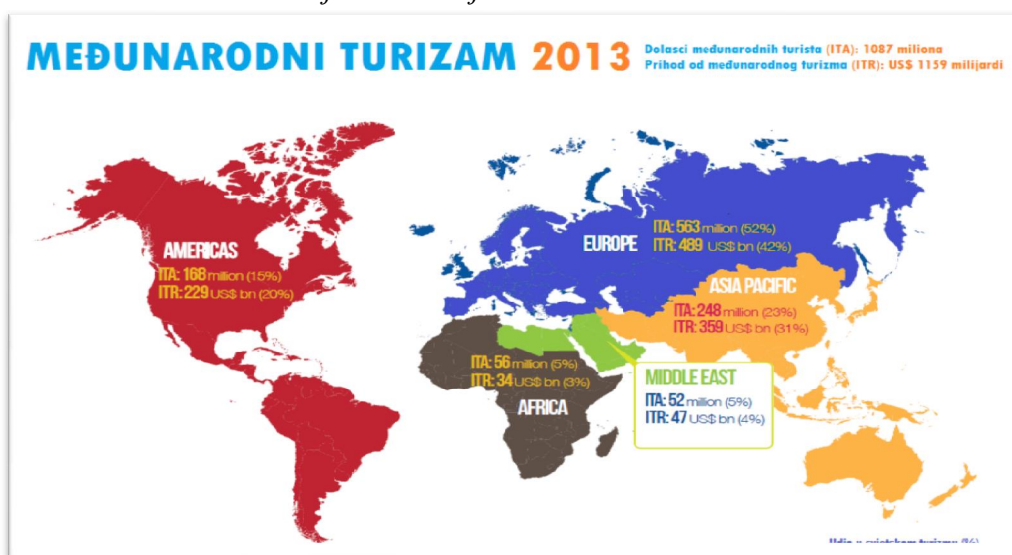
Najveći porast međunarodnih dolazaka zabilježila je Azijsko-Pacifička regija, i u odnosu na 2012. godinu on iznosi 6%, potom slijede Europa i Afrika sa porastom od po 5%, Amerika 3%, dok je broj dolazaka na Bliskom Istoku u 2013. godini ostao ne promijenjen.

Europa je i dalje najznačajnije receptivno područje i obuhvata 52% od ukupnih svjetskih posjeta. Slijede Azijsko-Pacifička regija sa 23%, Amerika 15%, Afrika 5% i Bliski Istok 5% meunarodnih turista iz dolazaka.

Imaju i u vidu razloge putovanja, a na osnovu informacija sa kojima raspolaže Svjetska turistička organizacija (UNWTO), u 2013. godini 52% turista putovalo je zbog odmora i uživljanja, 27% putovalo je u posjetu prijateljima i porodici, ili iz zdravstvenih i vjerskih razloga, 14% poslovnih putovanja, dok preostalih 7% nije određeno.

Od ukupnog broja turista, 53% je na svoje destinacije putovalo avionom, dok je preostalih 47% raspoređeno na drumski saobraćaj (40%), željeznice (2%) i vodeni saobraćaj (5%).

Ilustracija 2: Kretanja u međunarodnom turizmu

Izvor: World Tourism Organization (UNWTO)

U decembru 2012. godine kada je World Trade Organization (UNWTO) zabilježila milijardu meunarodnih turista, odlučili su iskoristiti cifru jedna milijarda i pokrenuti kampanju globalnog karaktera za motivaciju turista. Kampanja šMilijarda turista ó milijarda mogu nositi –alje glasnu poruku svijetu koliko milijarda turista svake godine može unaprijediti, ne samo lokalne zajednice, nego i cijeli svijet.

Ilustracija 3: Kampanja „Milijarda turista – milijarda mogućnosti“

Izvor: World Tourism Organization (UNWTO)

2. TURISTIČKA KRETANJA U BiH i FBiH

Prema procjenama Svjetske turističke organizacije a koje se odnose na projektovani rast turističke industrije, Bosna i Hercegovina je definisana kao jedna od tri turističke destinacije u svijetu sa ukupnim potencijalom rasta turističke industrije od 10,5 %, za period do 2020.godine!

U Strategiji rasta izvoza BiH od 2012. do 2015.godine, turizam je definisan kao jedan od pet ključnih sektora koji mogu doprinijeti ublažavanju i stabilizaciji platnog deficita, otvaranju novih radnih mjesta i ravnomjernijem regionalnom razvoju. S tog aspekta vršimo prikaz stanja na području Bosne i Hercegovine i Federacije BiH.

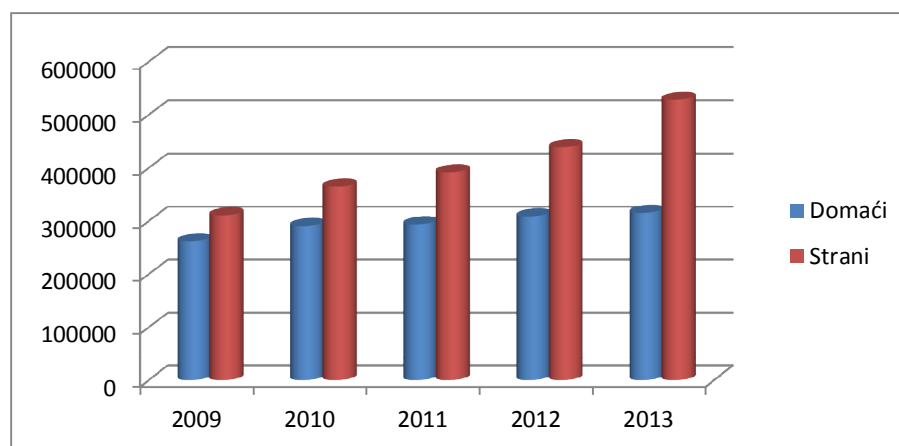
Statistički gledano, praćenje razvoja turističke djelatnosti vrši se kroz praćenje broja posjeta, odnosno dolazaka koji su evidentirani od strane ugostiteljskih objekata koji pružaju usluge smještaja i broja ostvarenih noćenja domaćih i stranih turista.

Tabela 1: Posjeta turista u BiH u proteklih pet godina

	2009	2010	% 10/09	2011	% 11/10	2012	% 12/11	2013	% 13/12
Domaći	262.000	291.000	11,07	294.000	1,03	309.000	5,10	315.610	2,14
Strani	311.000	365.000	17,36	392.000	7,40	439.000	12,00	528.579	20,41
UKUPNO	573.000	656.000	14,49	686.000	4,57	748.000	9,04	844.189	12,86

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 1: Grafički prikaz posjete turista u BiH

Iz tabele i grafikona vidljivo je da, u periodu 2009-2013.godina, imamo, iz godine u godinu, trend rasta ukupnog broja dolazaka, uz konstataciju da on varira, –to ukazuje na injenicu da i ovaj sektor trpi posljedice lo-ih ekonomsko-socijalno-politi kih prilika u BiH. Ono –to ohrabruje je injenica da je trend rasta dolazaka stranih turista puno vi-e izrafeniji nego trend rasta doma ih turista, –to ukazuje na injenicu da se iz godine u godinu zna ajnije pove avaju ekonomski u inci turizma, pogotovo u smislu pove anja deviznog priliva u zemlju.

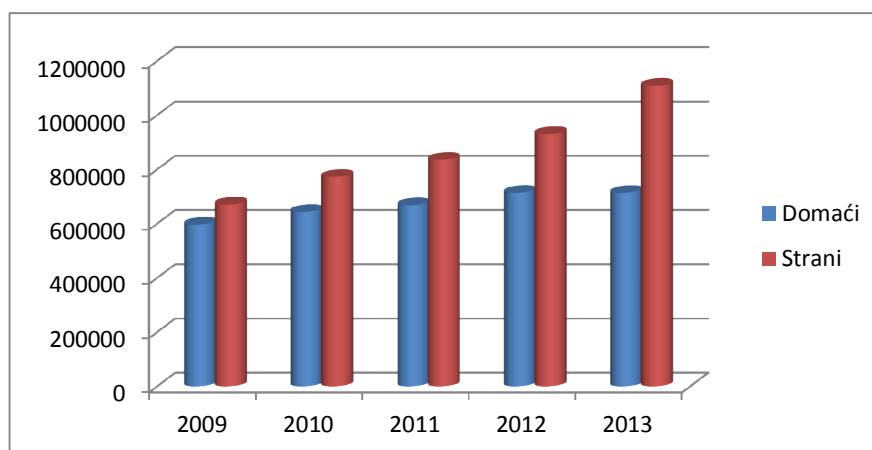
U narednoj tabeli imamo prikaz no enja doma ih i stranih turista u periodu 2009-2013.godina u BiH.

Tabela 2: Broj noćenja u BiH u proteklih pet godina

	2009	2010	% 10/09	2011	% 11/10	2012	% 12/11	2013	% 13/12
Domaći	597.045	643.937	7,85	668.200	3,77	714.440	6,92	714.022	-0,06
Strani	671.128	772.754	15,14	836.005	8,16	931.081	11,37	1.108.905	19,10
UKUPNO	1.268.173	1.416.691	11,71	1.504.205	6,18	1.645.521	9,39	1.822.927	10,78

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 2: Grafički prikaz noćenja turista u BiH

I kod broja noćenja uo lživ je trend rasta, sa izuzetkom broja noćenja domaćih turista u 2013.godini, koji u odnosu na 2012. godinu bilježi trend smanjenja od 0,06%.

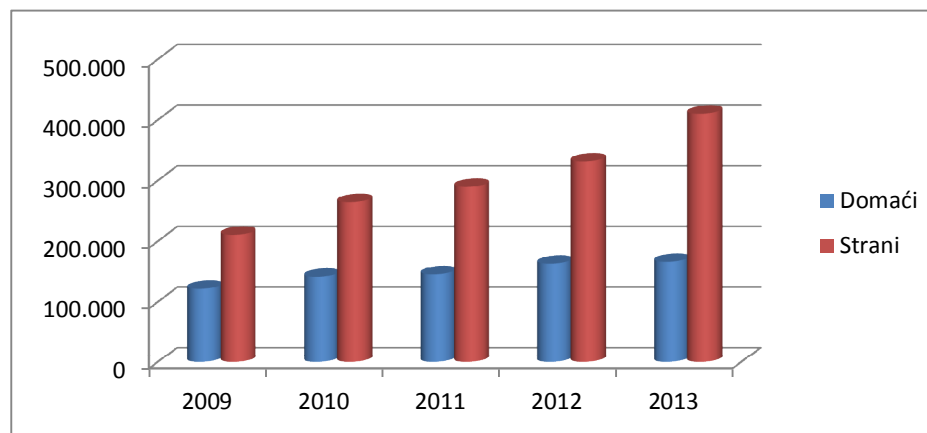
U narednim tabelama i grafikonima imamo pregled posjeta i noćenja domaćih i stranih turista u FBiH u periodu od 2009-2013.godina.

Tabela 3: Posjeta turista u FBiH u proteklih pet godina

	2009	2010	% 10/09	2011	% 11/10	2012	% 12/11	2013	% 13/12
Domaći	122.000	142.000	16,39	146.000	2,82	163.426	11,94	166.427	1,84
Strani	211.000	265.000	25,59	290.000	9,43	331.913	14,45	410.650	23,72
UKUPNO	333.000	407.000	22,22	436.000	7,12	495.537	13,66	577.077	16,45

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Grafikon 3: Grafički prikaz posjete turista u FBiH u proteklih pet godina

U proteklih pet godina na području Federacije BiH uočljiv je porast broja posjeta i domaćih i stranih turista. Trend porasta u FBiH uglavnom prati trend porasta na nivou BiH, uz značajnije povećanje broja stranih turista u 2013. u odnosu na 2012. godinu koje iznosi 23,72%.

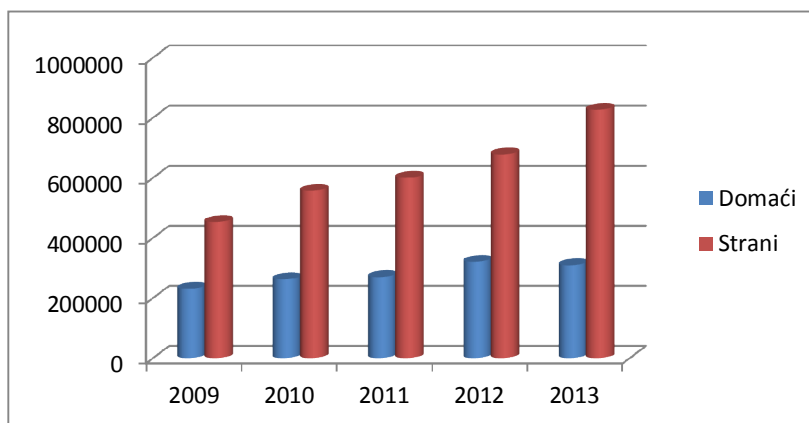
U narednim tabelama imamo prikaz broja domaćih i stranih turista u periodu od 2009-2013. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine.

Tabela 4: Broj noćenja u FBiH u proteklih pet godina

	2009	2010	% 10/09	2011	% 11/10	2012	% 12/11	2013	% 12/13
Domaći	231.000	262.000	13,42	269.662	2,92	320.342	18,79	308.950	-3,56
Strani	453.000	557.000	22,96	600.170	7,75	677.857	12,94	826.374	21,91
UKUPNO	684.000	819.000	19,74	869.832	6,21	998.199	14,76	1.135.324	13,74

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Grafikon 4: Grafički prikaz noćenja u FBiH u proteklih pet godina

3. STANJE I ANALIZA TURISTIČKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA

3.1 Pregled smještajnih kapaciteta

Shodno odredbama Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti svi ugostiteljski objekti koji pružaju usluge smještaja moraju biti obavezno kategorisani zavisno od uređenja, opreme, uređenja, usluga, održavanja i ostalih elemenata.

U skladu sa ovom odredbom Zakona, u nastavku ove informacije, dajemo pregled smještajnih kapaciteta na prostoru Tuzlanskog kantona, koji su prošli proces kategorizacije i svoju djelatnost obavljaju šlegalno.

Tabela 5: Pregled smještajnih kapaciteta po općinama u 2013. godini

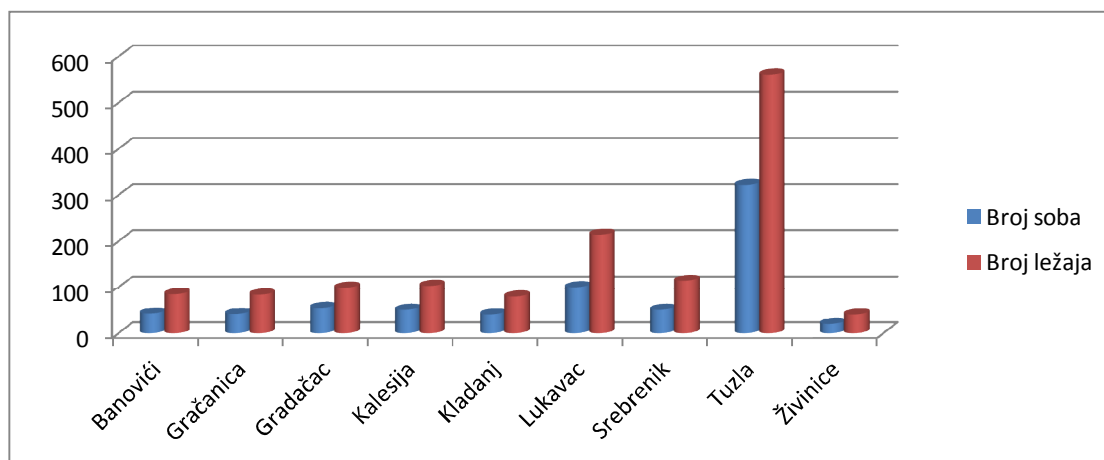
Red. Br.	OPĆINA	Hotel		Motel		Pansion		Prenocište		Sobe za iznajmljivanje		UKUPNO	
		sobe	ležaji	sobe	ležaji	sobe	ležaji	sobe	ležaji	sobe	ležaji	sobe	ležaji
1.	Banovići	30	60			12	24					42	84
2.	Gradišćica	27	55	14	28							41	83
3.	Gradac	30	54					12	24	12	21	54	99
4.	Kalesija	28	60	22	43							50	103
5.	Kladanj	30	60	10	19							40	79
6.	Lukavac	66	141	16	32	18	41					100	214
7.	Srebrenik	19	42	31	72							50	114
8.	Tuzla	220	352	47	98	37	83	18	28			322	561
9.	Travnice			20	40							20	40
UKUPNO		450	824	160	332	67	148	30	52	12	21	719	1377

Izvor: Baza podataka MTT

Od trinaest općina Tuzlanskog kantona registrirane smještajne kapacitete ima njih devet. Općina Tuzla raspolaže sa 40,74% ukupne ponude smještaja na području Tuzlanskog kantona, općina Lukavac 15,54%, općina Srebrenik 8,28%, dok ostalih šest općina raspolaže sa 35,44% ukupnih smještajnih kapaciteta.

Iz ovih podataka je vidljivo da smještajni kapaciteti na području Tuzlanskog kantona ne prate turističke potencijale i mogućnosti koje oni pružaju. Uočljivo je veoma mali broj smještajnih kapaciteta na područjima Gradačac, Kladanj, Živinice.

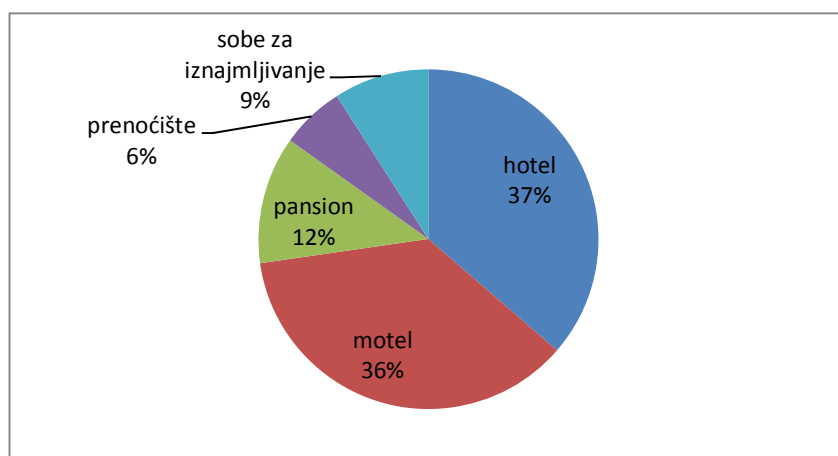
Grafikon 5: Grafički prikaz broja soba i ležaja po općinama u 2013. godini

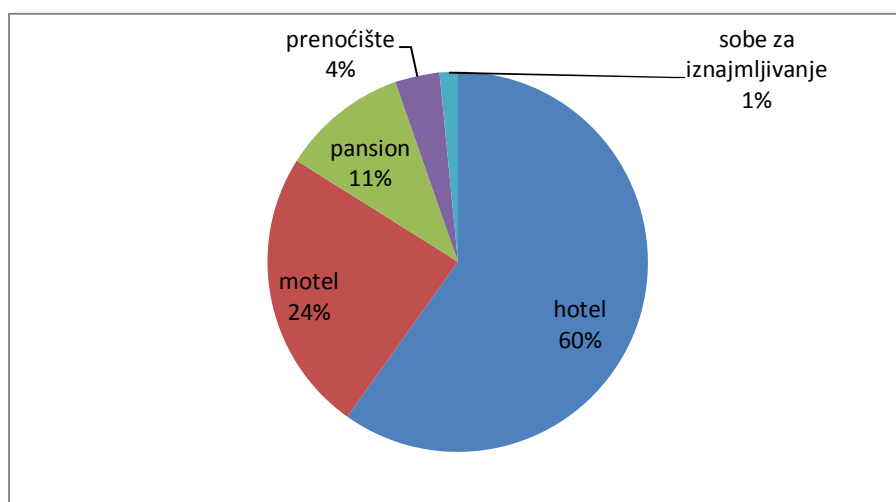
Posmatrajući i smještajne kapacitete po kategorijama i vrstama ugostiteljskih objekata uočljivo je da prevladavaju objekti tipa hoteli i moteli, što u prvi mah i nije tako loše, ali s obzirom na činjenicu da poznamo strukturu i kvalitet ovih objekata moramo konstatovati da na području Tuzlanskog kantona nedostaju smještajni kapaciteti visoke kategorije (hoteli sa pet zvjezdica), kao i objekti namjenjeni mlađoj populaciji (hosteli i sl).

Takođe je veoma mali broj smještajnih kapaciteta u seoskim domaćinstvima, odnosno ne postojanje pravih turističkih seoskih domaćinstava je evidentno. I to su pravci u kojima je neophodno djelovati kako bi se kompletirala kvalitetna turistička ponuda i iskoristili potencijali sa kojima Tuzlanski kanton nesumljivo raspolaže.

Grafikon 6: Smještajni kapaciteti po vrstama objekata za smještaj

Grafikon 7: Udio broja ležaja po vrstama objekata u ukupnom broju ležaja

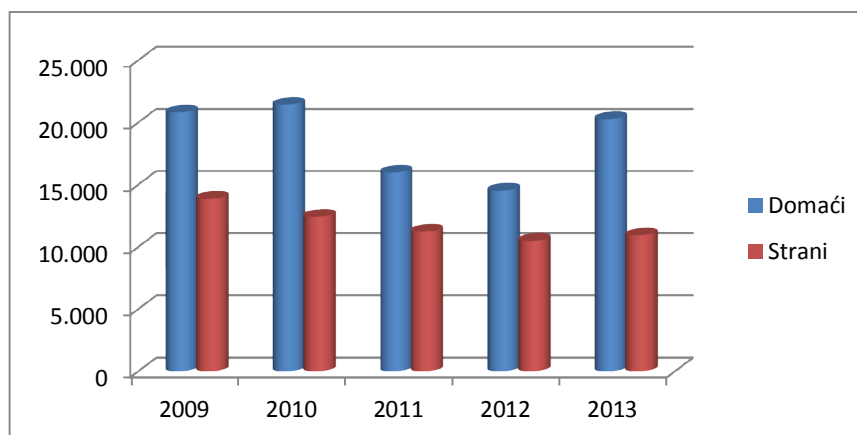
U nastavku informacije dajemo tabelarni i grafički prikaz posjeta i noćenja domaćih i stranih turista u periodu od 2011-2013. godine na području Tuzlanskog kantona.

Tabela 6: Posjeta turista u TK u proteklih pet godina

	2009	2010	% 10/09	2011	% 11/10	2012	% 12/11	2013	% 13/12
Domaći	20.809	21.435	3,01	15.976	-25,47	14.539	-8,99	20.274	39,45
Strani	13.873	12.432	-10,39	11.227	-9,70	10.495	-6,52	10.939	4,23
UKUPNO	34.682	33.867	-2,35	27.203	-19,68	25.034	-7,97	31.213	24,68

Izvor: Baza podataka MTTS

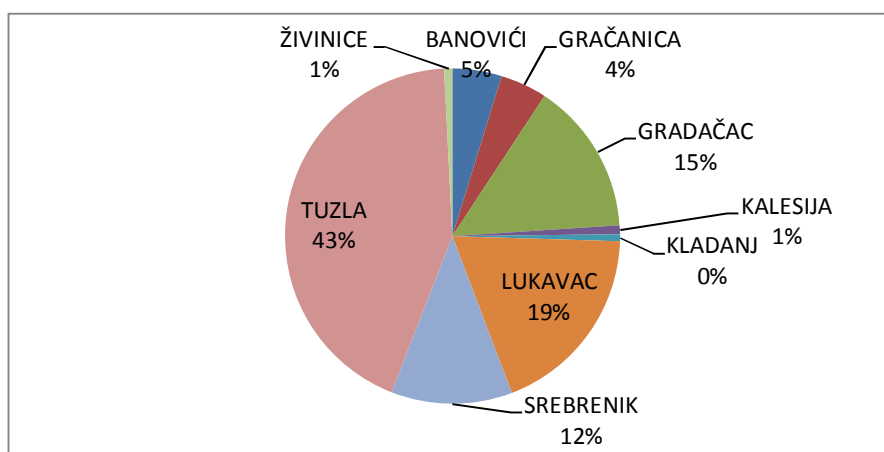
Grafikon 8: Grafički prikaz posjete turista u TK u proteklih pet godina

Nakon konstantnog pada broja registrovanih dolazaka na prostor Tuzlanskog kantona, koji je bio najizraženiji u 2011.godini, u 2013.godini zabilježen je značajan porast broja i domaćih i stranih turista na području Tuzlanskog kantona, ali se mora konstatovati da, nažalost, još uvijek nisu dostignuti rezultati ostvareni 2009.godine. Moramo ponovo napomenuti da ovako iskazan broj dolazaka predstavlja broj dolazaka turista koji su koristili usluge smještaja u nekom od smještajnih objekata na prostoru Tuzlanskog kantona.

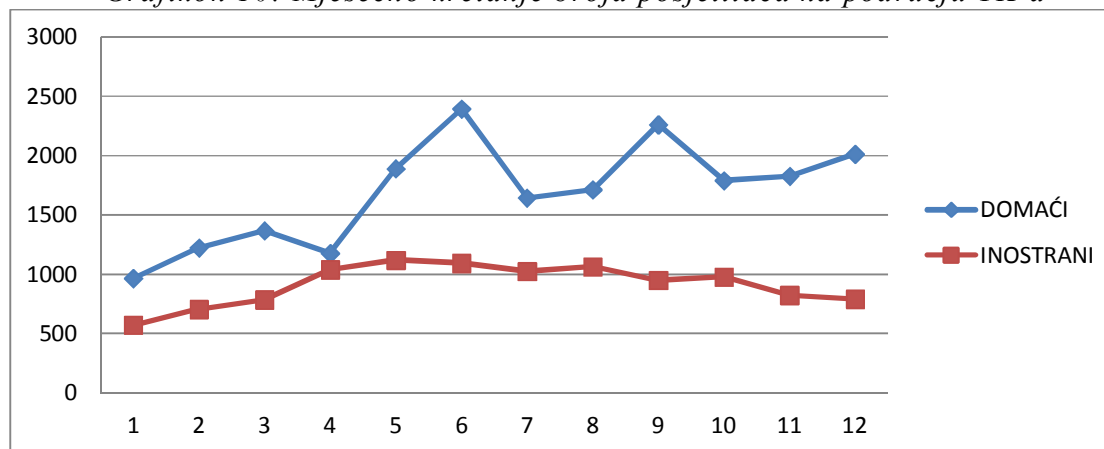
Najviše dolazaka zabilježeno je na području općine Tuzla, čak 43% od ukupnog broja. Na području općine Lukavac zabilježeno je 19% dolazaka, Gradačac 15%, Srebrenik 12%, dok na sve ostale općine otpada 11% ukupnog broja evidentiranih dolazaka.

Grafikon 9: Učešće općina TK-a u ukupnom broju posjetitelja

Posmatrajući broj dolazaka turista po mjesecima tokom 2013.godine može se zaključiti da se značajniji broj dolazaka evidentira u periodu proljetnih i jesenskih mjeseci, dok se u vrijeme godišnjih odmora taj broj smanjuje – to ukazuje na činjenicu da i domaći i strani turisti svoje godišnje odmore koriste na drugim, privlačnijim destinacijama.

Grafikon 10: Mjesečno kretanje broja posjetilaca na području TK-a

Udio broja dolazaka na prostore Tuzlanskog kantona u 2013.godini u odnosu na ukupan broj dolazaka na prostor Federacije Bosne i Hercegovine je 5,41%, odnosno 3,70% ukupnog broja dolazaka evidentiranih na prostorima BiH.

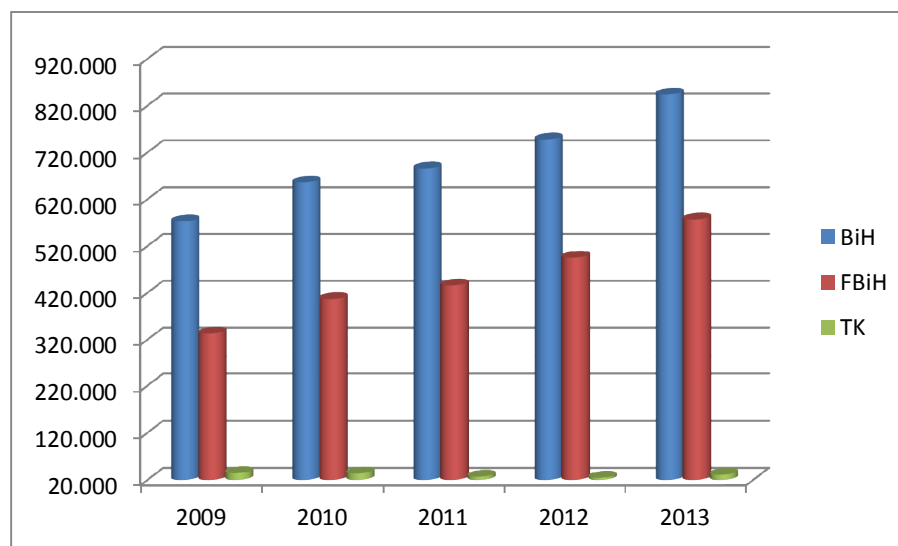
I sa ovakvim skromnim rezultatima Tuzlanski kanton se nalazi odmah poslije Sarajevskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona.

Tabela 7: Broj dolazaka na TK u odnosu na BiH i FBiH u 2013.godini

2013					
	BiH	F BiH	TK	TK/FBiH	TK/BiH
Domaći	315.610	166.427	20.274	12,18%	6,42%
Strani	528.579	410.650	10.939	2,66%	2,07%
UKUPNO	844.189	577.077	31.213	5,41%	3,70%

Izvor: Federalni zavod za statistiku i baza podataka MTS

Grafikon 11: Ukupan broj posjeta u proteklih pet godina u BiH, FBiH i TK

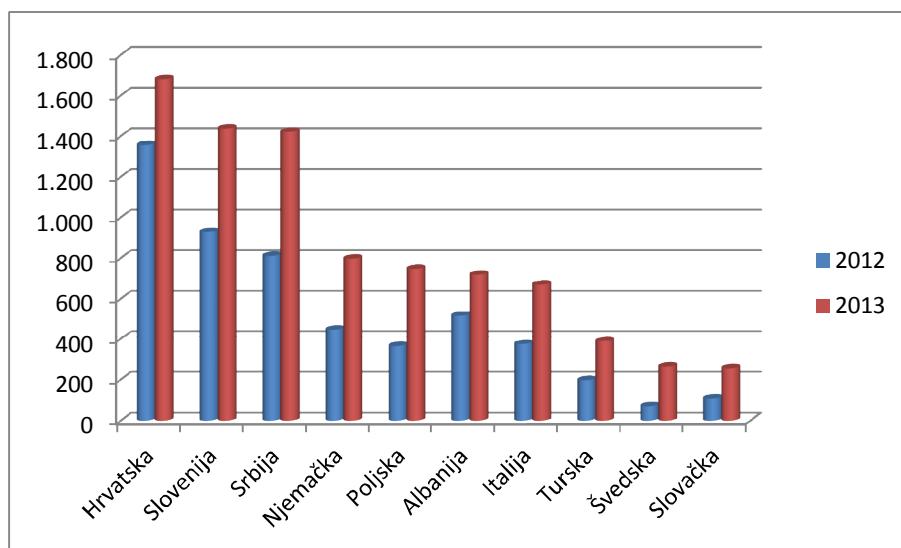

Obzirom na zemlju porijekla evidentiranih posjetitelja, uo ljivo je da je i dalje najveći broj dolazaka evidentiran iz zemalja iz neposrednog okruženja: Hrvatska, Slovenija, Srbija. Od evropskih zemalja najviše dolazaka je evidentirano iz Njemačke, Italije, dok se u odnosu na 2012.godinu bilježi značajniji rast dolazaka iz Poljske, Švedske, Slovačke i Turske.

Tabela 8: Broj inostranih posjetitelja shodno zemlji porijekla

Red. Br.	Zemlja porijekla	Broj posjetitelja		12/13 %
		2012	2013	
1.	Hrvatska	1.357	1.681	23,88%
2.	Slovenija	929	1.438	54,79%
3.	Srbija	811	1.421	75,22%
4.	Njemačka	448	798	78,13%
5.	Poljska	364	747	105,22%
6.	Albanija	517	719	39,07%
7.	Italija	374	670	79,14%
8.	Turska	198	388	95,96%
9.	Švedska	70	263	275,71%
10.	Slovačka	108	255	136,11%

Grafikon 12: Grafički prikaz broja posjetitelja shodno zemlji porijekla

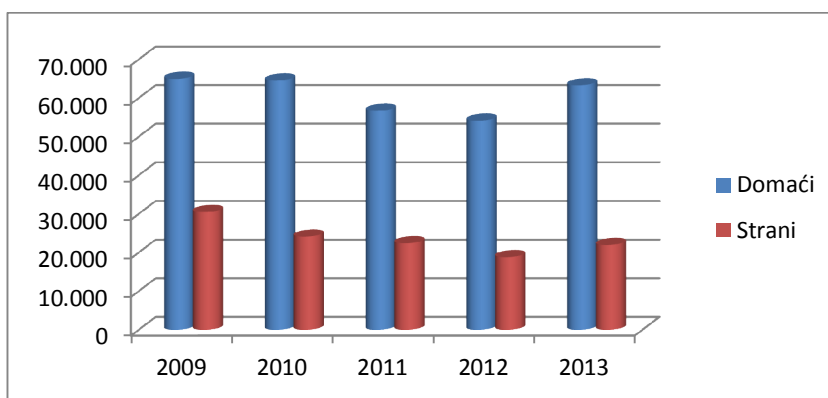
I broj noćenja, kao jedan od pokazatelja turističkih kretanja, prati broj dolazaka i ima iste trendove, što znači da se u ovom području zabilježila povećanja broja noćenja na našem Kantonu u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu i ono iznosi 16,83%.

Tabela 9: Broj noćenja u TK u proteklih pet godina

	2009	2010	% 10/09	2011	% 11/10	2012	% 12/11	2013	% 13/12
Domaći	64.996	64.559	-0,67	56.725	-12,13	54.172	-4,50	63.317	16,88
Strani	30.516	24.160	-20,83	22.420	-7,20	18.832	-16,00	21.970	16,66
UKUPNO	95.512	88.719	-7,11	79.145	-10,80	73.004	-7,76	85.287	16,83

Izvor: Baza podataka MTS

Grafikon 13: Grafički prikaz noćenja turista u TK u proteklih pet godina

U ukupnom broju ostvarenih noćenja na prostorima Tuzlanskog kantona prednja i opina Gradačac, u kojoj je, zahvaljujući i banjskom lječilištu ostvareno 47% noćenja, zatim opina Tuzla, sa 23%, Lukavac 13%, Srebrenik 7%, dok na ostale otpada 10% ukupno ostvarenih noćenja.

Grafikon 14: Učešće općina TK-a u ukupnom broju noćenja

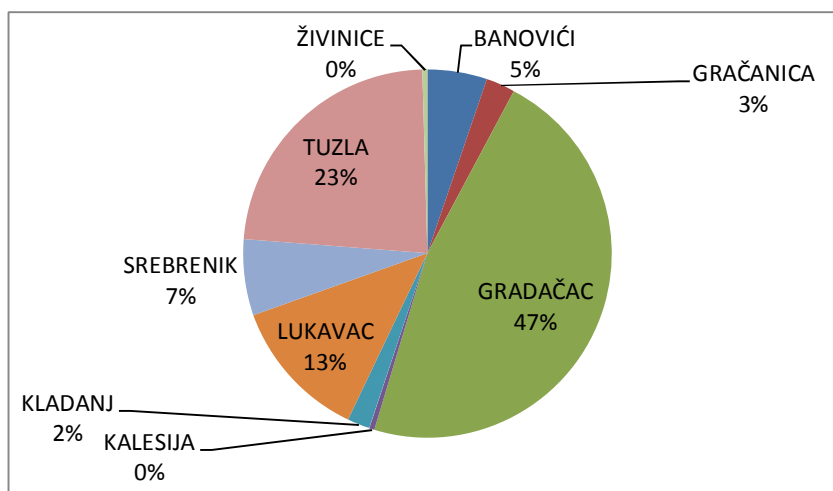
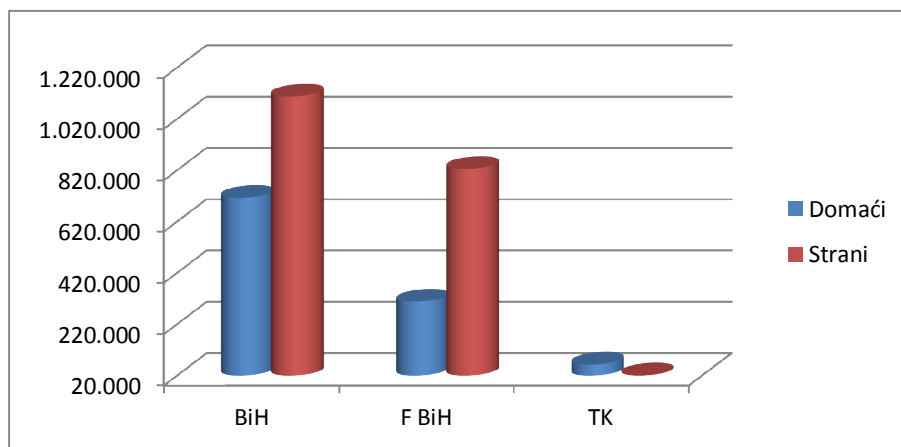

Tabela 10 : Broj noćenja u TK u odnosu na BiH i FBiH u 2013. godini

2013					
	BiH	F BiH	TK	TK/FBiH	TK/BiH
Domaći	714.022	308.950	63.317	20,49%	8,87%
Strani	1.108.905	826.374	21.970	2,66%	1,98%
UKUPNO	1.822.927	1.135.324	85.287	7,51%	4,68%

Izvor: Federalni zavod za statistiku i baza podataka MTT

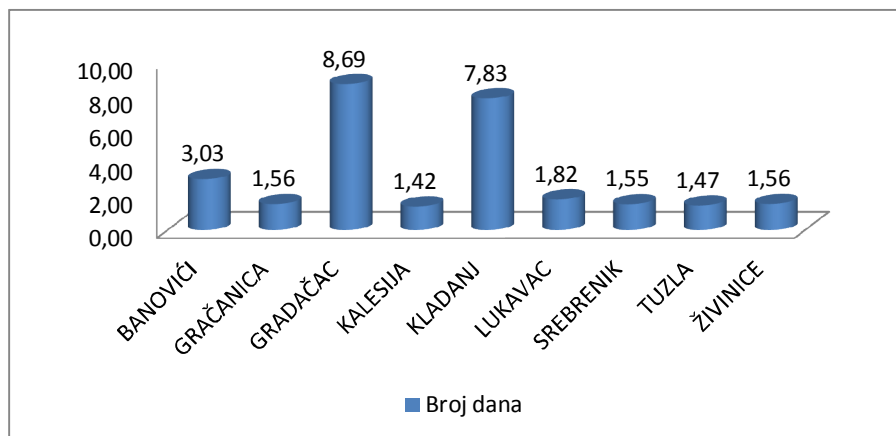
Grafikon 15: Grafički prikaz broja noćenja u TK u odnosu na BiH i FBiH u 2013. godini

Prosječan stepen iskorištenosti smještajnih kapaciteta možemo posmatrati sa dva aspekta: u odnosu na raspoloživi ukupni broj ležaja i u odnosu na raspoloživi broj soba.

Shodno ukupnom broju raspoloživih ležaja u smještajnim objektima, čiji rad je pratilo Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja, prosječan stepen iskorištenosti smještajnih kapaciteta u 2013. godini je iznosio **18,70%**, što je za 6,7% veći u odnosu na 2012. godinu, dok je, sa aspekta raspoloživog broja soba, isti pokazatelj iznosio **35,47%** i veći je za 7,22% u odnosu na 2012. godinu, što je veoma dobro u odnosu na ranije posmatrane periode i u odnosu na ekonomske uslove koji vladaju na prostorima BiH i Hercegovine.

Prosječan dužina boravka turista po općinama TK-a iskazana u broju dana, za 2013. godinu, prikazana je u narednom grafičkom prikazu, dok ista za područje Tuzlanskog kantona iznosi 2,74 dana.

Grafikon 16: Prosječna dužina boravka po opštinama TK-a

Slika uspješnosti turističkog sektora bi bila puno drugačija da se u obzir mogu uzeti i one kategorije posjetitelja i turista koje su u zvaničnoj statistici potpuno zanemarene, a to su: izletnici i turisti iz dijaspore.

Tokom 2013. godine Tuzlanski kanton je bio preplavljen izletnicima. Sama činjenica da je na Panonskim jezerima u Tuzli, tokom sezone kupanja, prodato oko 560.000 ulaznica govori sama za sebe, a imaju i u vidu da se procjenjuje da je oko 30% posjetitelja bilo izvan područja Tuzlanskog kantona, mogu se potvrditi navodi o ulaznicama u neformalnom sektoru u ukupnim turističkim događanjima.

Ako se ima u vidu da je na području Tuzlanskog kantona veliki broj jezera (Bistarac, Hazna, Vidara, Snježnica, Rajsko, Ramičko, Brežnica) i bazena za kupanje (Gračanica, Srebrenik, Živinice) koji su tokom 2013. godine imali veliki broj posjetilaca, o pravim pokazateljima turističkog kretanja možemo se samo nagađati.

Osim rečenog, moramo spomenuti i sajamske i druge manifestacije koje su zabilježile veliki broj, kako domaćih, tako i stranih posjetitelja: sajam turizma u Lukavcu, sajam privrede u Gračanici, sajam poljoprivrede u Gradačcu, sajam energetike u Tuzli, dani jagode u Gornjem, dani Djevojačke pene i niz drugih manifestacija, priredbi, kulturnih događanja i sl.

4. STANJE I ANALIZA UGOSTITELJSKE DJELATNOSTI NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, na području Tuzlanskog kantona je, sa 31.12.2013. godine bilo registrovano 2.262 pravnih i fizičkih lica kojima je djelatnost bila pružanje usluga u ugostiteljstvu, što predstavlja 10,04% ukupno registrovanih privrednih subjekata na području Tuzlanskog kantona.

U odnosu na 2012. godinu zabilježeno je povećanje registriranih privrednih subjekata iz oblasti ugostiteljstva za 2,35%.

U ukupnom broju registrovanih 6,72% su pravna lica, 15,07% je poslovnih jedinica u okviru pravnih lica, a 78,21% registrovanih privrednih subjekata iz oblasti ugostiteljstva su fizička lica.

Tabela 11: Registrirani poslovni subjekti na području TK 2011. - 2013. godine

	2011	%	2012	%	2013	%
Registrirani subjekti u TK	18.307	100%	18.701	100%	19.129	100%
Hotelierstvo i ugostiteljstvo	2.114	11,55%	2.210	11,82%	2.262	11,82%
Hotelierstvo i ugostiteljstvo	2.114	100%	2.210	100 %	2.262	100%
Pravna lica	131	6,20%	138	6,24%	152	6,72%
Fizička lica	1.676	79,28%	1.741	78,78%	1.769	78,21%
Broj jedinica u sastavu	307	14,52%	331	14,98%	341	15,07%

Grafikon 17: Ukupan broj registriranih subjekata u TK u poređenju sa registriranim subjektima u ugostiteljstvu

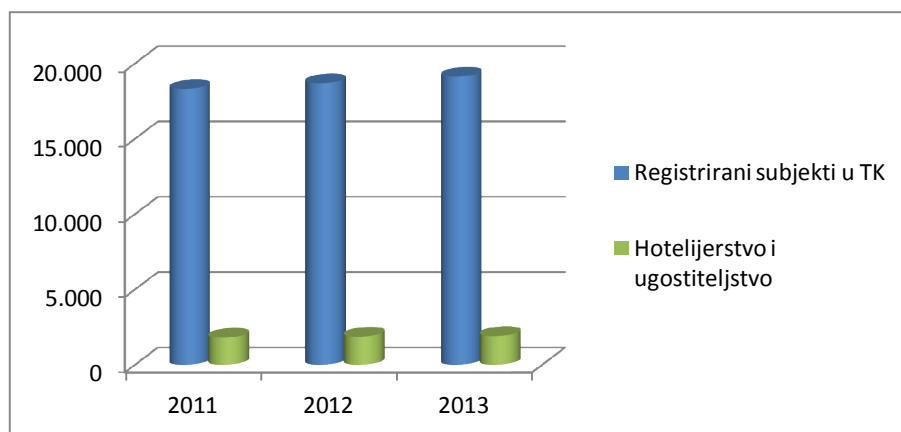

Tabela 12: Odnos registriranih subjekata u FBiH i TK 2011. - 2013. godine

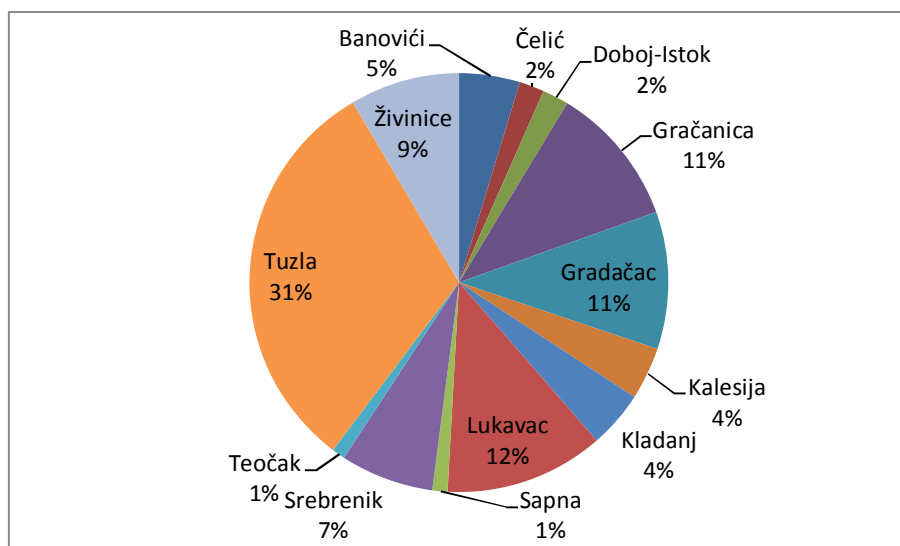
	Ukupno registrirani subjekti						Ukupno registrirani subjekti u hotelijerstvu i ugostiteljstvu					
	2011	%	2012	%	2013	%	2011	%	2012	%	2013	%
FBiH	99.163	100	100.455	100	101.320	100	11.111	100	11.214	100	11.212	100
TK	18.307	18,5	18.701	18,6	19.129	18,9	2.114	19,03	2.210	19,70	2.262	20,17

Najveći broj ugostiteljskih objekata registriran je na području općine Tuzla, 31% od ukupnog broja registriranih objekata, u Lukavcu 12%, Gradaču i Gradnici po 11%, fiivinicama 9%, Srebreniku 7%, dok sve druge općine imaju 19% ukupno registriranih ugostiteljskih objekata.

Tabela 13: Raspored poslovnih subjekata u ugostiteljstvu po općinama TK u 2013. godini

Općina	Broj pravnih lica	2012		Broj pravnih lica	2013	
		Broj jedinica u sastavu pravnih lica	Brj fizičkih lica/obrnika		Broj jedinica u sastavu pravnih lica	Broj fizičkih lica/obrnika
Banovići	3	13	81	3	13	86
Čelić	2	3	37	2	4	37
Doboj-Istok	1	9	33	2	8	34
Gračanica	6	22	210	7	23	207
Gradačac	12	42	178	13	45	179
Kalesija	5	17	62	9	19	66
Kladanj	2	5	85	2	6	87
Lukavac	13	20	238	15	19	240
Sapna	-	4	19	-	4	21
Srebrenik	15	36	119	15	40	112
Teočak	-	-	24	-	-	22
Tuzla	68	134	499	71	135	524
Živinice	11	26	156	13	25	154
UKUPNO	138	331	1.741	152	341	1.769

Grafikon 19: Ugostiteljski objekti po opštinama

Iz nastavka informacije uo lživ je trend otvaranja i zatvaranja novih poslovnih subjekata iz oblasti ugostiteljstva.

Tabela 14: Odjavljena (-) i registrirana (+) pravna i fizička lica po općinama TK

Općina	Broj pravnih lica	Broj jedinica u sastavu pravnih lica	Brj fizičkih lica/obrtnika
Banovići	0	0	5
Čelić	0	1	0
Doboj-Istok	1	-1	1
Gračanica	1	1	-3
Gradačac	1	3	1
Kalesija	4	2	4
Kladanj	0	1	2
Lukavac	2	-1	2
Sapna		0	2
Srebrenik	0	4	-7
Teočak			-2
Tuzla	3	1	25
Živinice	2	-1	-2
UKUPNO	14	10	28

U odnosu na ukupan broj uposlenih, u ugostiteljskoj djelatnosti na području Tuzlanskog kantona radi 3,32% uposlenih, –to u pore enju sa brojem ugostiteljskih objekata predstavlja 1,18 uposlenih po objektu. To ukazuje na injenicu da je u ovoj djelatnosti veoma izraflen šrad na crnoš.

Ako se uzme u obzir da se me u registriranim objektima nalazi i veliki broj smje-tajnih objekata koji, u pravilu, zapo-ljavaju i ve i broj radnika onda je slika jo–poraznija.

Tabela 15: Prosječan broj zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na ukupan broj zaposlenih u TK

Ø broj zaposlenih	2009	%	2010	%	2011	%	2012	%	2013	%
Ukupno TK	81.882	100	82.636	100	82.946	100	80.767	100	80.727	100
Ugostiteljstvo	2.670	3,3	2.671	3,2	2.593	3,13	2.276	2,82	2.679	3,32

Grafikon 20: Broj zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na ukupan broj zaposlenih u TK

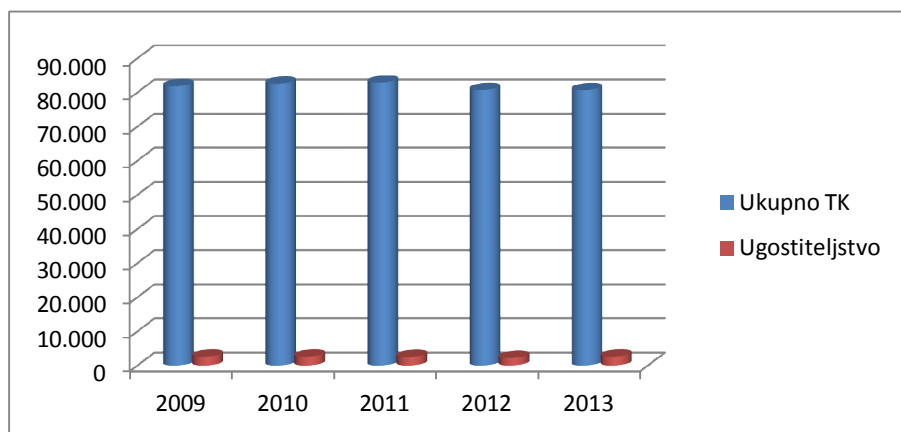

Tabela 16: Prosječan broj zaposlenih po ugostiteljskom objektu

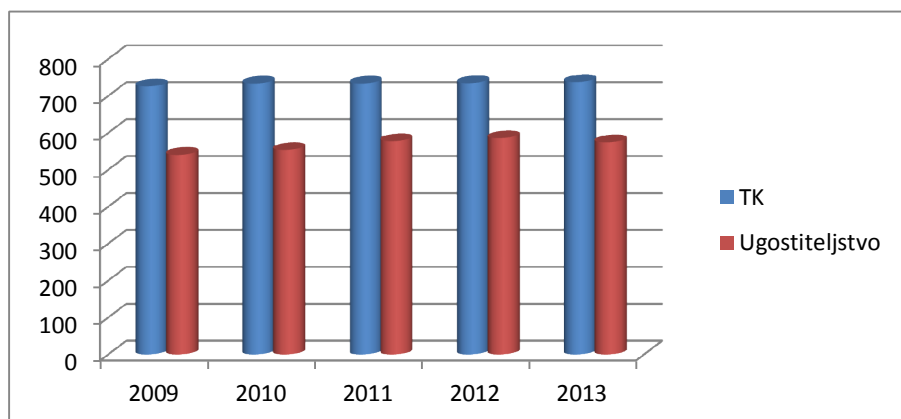
	2011	2012	2013
Broj ugostiteljskih objekata	2.114	2.210	2.262
Broj zaposlenih u ugostiteljstvu	2.593	2.276	2.679
Ø broj zaposlenih po ugostiteljskom objektu	1,23	1,03	1,18

Plata zaposlenih u ovom sektoru su me u najnižim platama u Tuzlanskom kantonu i pokazuju trend daljnjeg smanjivanja, što za direktnu posljedicu ima i kvalitet usluga koje zaposleni pružaju, ali ukazuje i da je sve prisutnija veoma brza fluktuacija radne snage

Tabela 17: Prosječna plata zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na prosječnu platu u TK

Ø plata	2009	2010	2011	2012	2013	11/12	12/13
TK	726 KM	734 KM	734 KM	735 KM	738 KM	0,14%	0,41%
Ugostiteljstvo	541 KM	554 KM	578 KM	586 KM	575 KM	1,38%	-1,88%

Grafikon 21: Prosječna plata zaposlenih u ugostiteljstvu u odnosu na prosječnu platu u TK

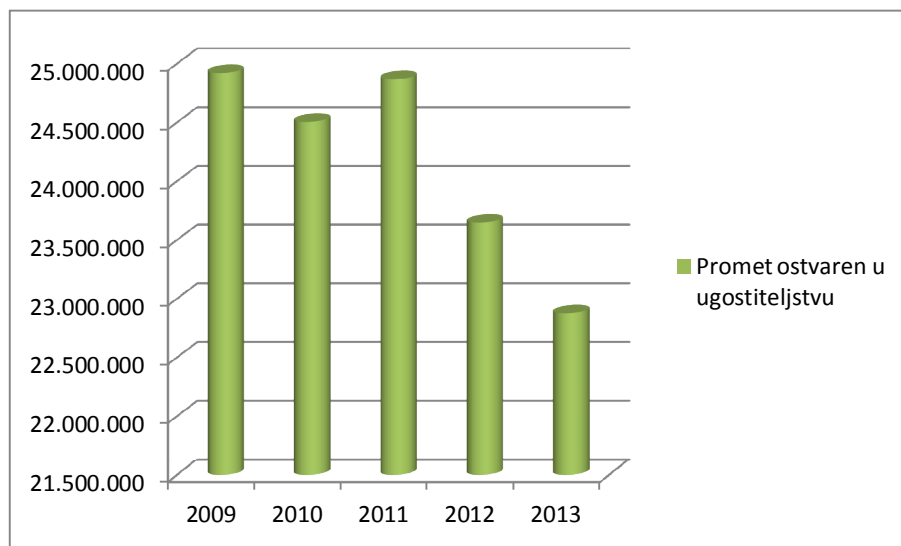

Iz godine u godinu, uo lživ je lagani pad prometa ostvarenog u ugostiteljskim objektima, –to je odraz sveprisutne ekonomske krize dru–tva.Uo lživ je i promjena u strukturi prometa: pove ava se udio no enja u ostvarenom prometu, pove ava se udio prometa alkoholnih i bezalkoholnih pi a, dok se smanjuje udio hrane i drugih usluga, –to ukazuje na injenicu da je kvalitativno lo–a vanpasijska potro–nja kao i lo–u kulinarsku ponudu.

Tabela 18: Promet ostvaren u ugostiteljstvu po vrstama ugostiteljskih objekata 2009-2013. god

Vrsta objekta	2009	2010	2011	2012	2013
Hoteli	10.283.781	9.281.303	8.228.992	8.453.258	8.351.121
Restorani	6.947.862	7.562.202	8.199.045	9.019.252	9.256.367
Kafane/Kavane	978.287	979.142	1.068.232	500.803	386.695
Barovi	146.978	112.263	111.340	306.235	400.827
Kampovi i druge vrste ugost.objekata	160.020	164.109	159.814	104.441	132.203
Buffet	344.338	330.295	411.746	374.362	1.711.613
Kantine i pripremnice obroka	6.060.386	6.075..877	6.689.825	4.890.306	2.638.383
UKUPNO	24.921.652	24.505.191	24.868.994	23.648.657	22.877.209

Grafikon 22: Ukupan promet ostvaren u ugostiteljstvu u TK

Grafikon 23: Ukupan promet ostvaren u ugostiteljstvu TK-a po vrstama ugostiteljskih objekata

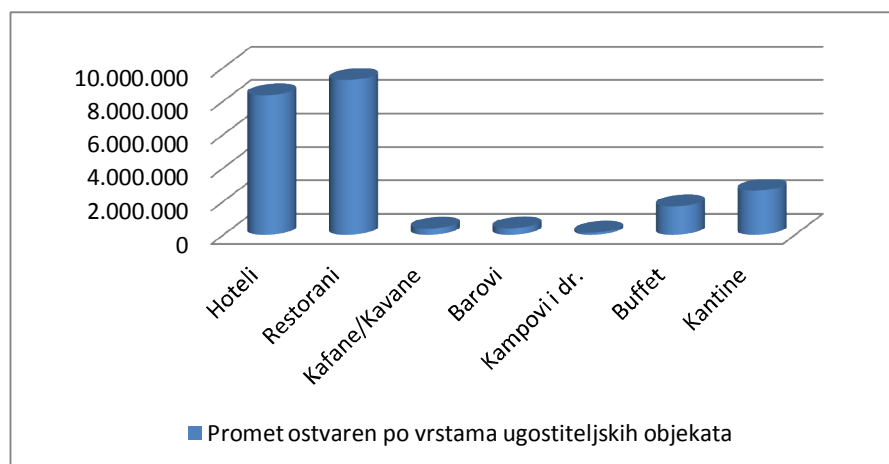
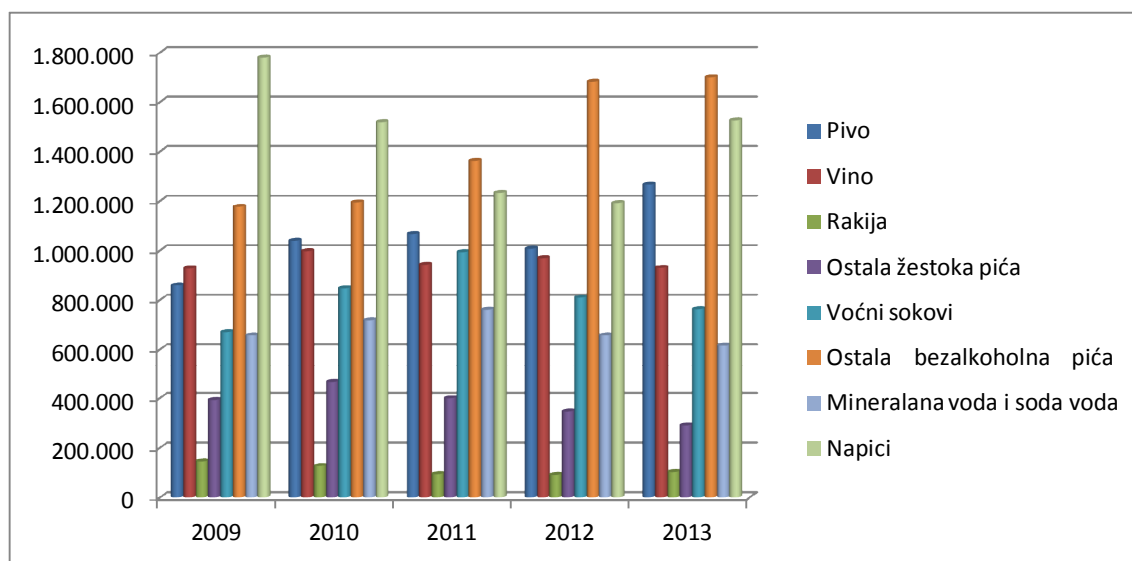

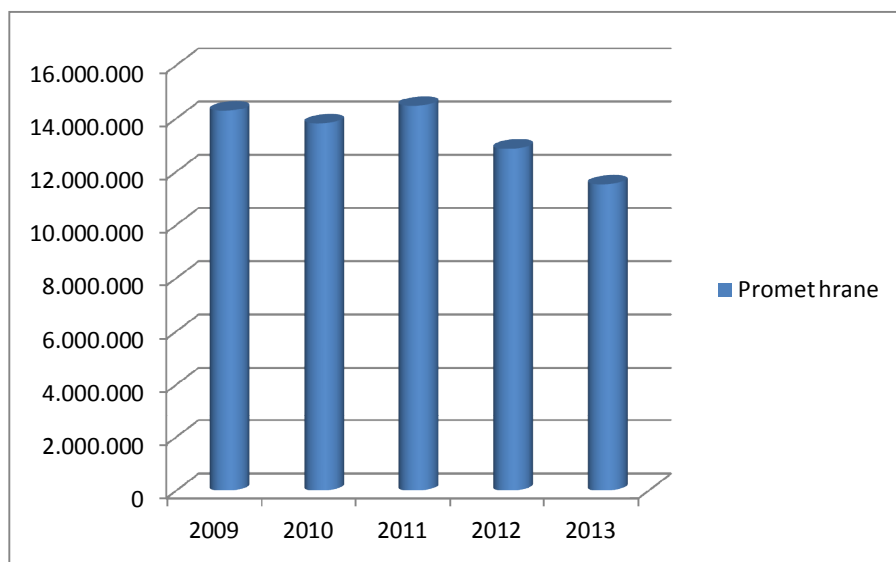
Tabela 19: Promet ostvaren u ugostiteljstvu po vrstama usluga 2009-2013. God

Vrsta usluge	2009	2010	2011	2012	2013
Pivo	859.552	1.039.913	1.067.923	1.007.380	1.267.705
Vino	928.193	997.893	943.566	968.862	930.660
Rakija	145.566	127.084	95.078	92.110	103.460
Ostala žestoka pića	392.835	465.955	399.936	346.803	291.425
Voćni sokovi	670.726	847.307	993.930	810.275	763.012
Ostala bezalkoholna pića	1.177.346	1.195.291	1.363.121	1.683.107	1.700.119
Mineralana voda i soda voda	657.365	718.131	760.694	657.623	616.581
Hrana	14.291.838	13.819.137	14.483.768	12.867.261	11.529.767
Napici	1.780.001	1.519.764	1.233.829	1.192.537	1.526.664
Duhan i šibice	37.950	50.879	51.963	53.992	65.812
Ostali robni promet	18.538	16.755	30.223	19.559	6.717
Ostali nerobni promet	190.253	119.595	54.253	942.079	866.644
Noćenja	3.771.489	3.587.487	3.390.710	3.007.069	3.208.643
UKUPNO	24.921.652	24.505.191	24.868.994	23.648.657	22.877.209

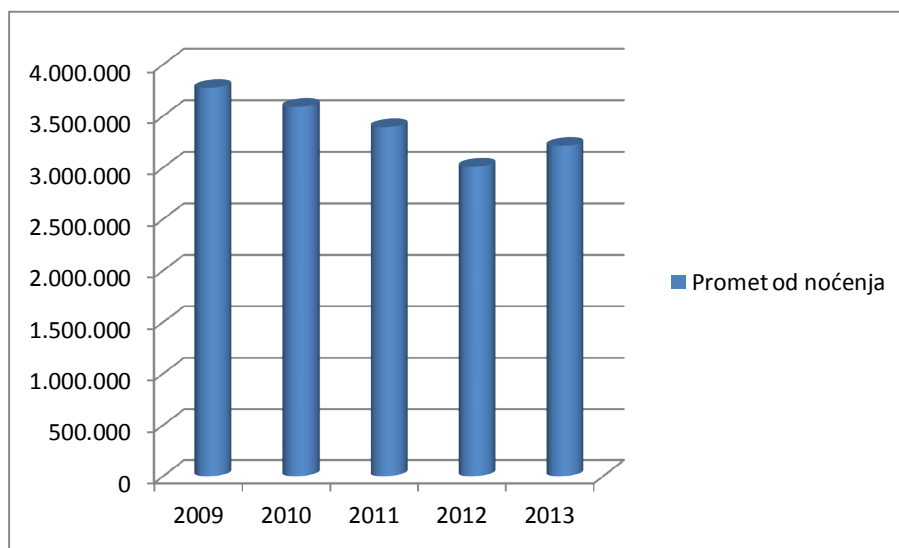
Grafikon 24: Promet ostvaren u ugostiteljstvu TK-a po vrstama usluge

Grafikon 25: Promet ostvaren u ugostiteljstvu TK-a od prodaje hrane

Grafikon 26: Promet ostvaren u ugostiteljstvu od pružanja usluge noćenja

ZAKLJUČAK I PRIJEDLOG MJERA

Turisti ka privreda Tuzlanskog kantona se razvijala i jo– uvijek razvija stihijski, bez adekvatne strategije razvoja i upotrebljivih operativnih planova. To se ogleda i u visini ulaganja u turisti ku privredu, odnosno u atraktivne turisti ke destinacije i potencijale kako bi se napravila kvalitetna turisti ka ponuda. Turisti ke agencije uglavnom rade na odvo enju turista, odnosno, nemaju doma u turisti ku ponudu u okviru svoje djelatnosti.

U razvojnim planovima, posebno u Strategiji razvoja turizma koju radi Ministarstvo, posebno treba naglasiti debalans u smje–tajnim kapacitetima –to na umu trebaju da imaju i ljudi koji se bave prostornim i urbanisti kim planiranjem.

Putne komunikacije jesu i nadalje limitiraju i faktor za razvoj turizma –to se posebno vidi u iskori–tenosti turisti kih potencijala Za–ti enog pejzafla prirode «Konjuh».

S obzirom na broj uposlenih i finansijske sredstva s kojima raspolafle, Turisti ka zajednica Tuzlanskog kantona, mora se transformisati iz pasivne u radno aktivnu funkciju u cilju promocije i unapre enja turisti ke privrede.

Ministarstvo turizma, trgovine i saobra aja je planiralo uraditi Kantonalni zakon o Turisti kim zajednicama, kako bi se napravila druga ija struktura i organizacija. Posebno je vafno –to bi zakonom uredili da sredstva za za–titu kulturno–istorijskih spomenika koja se sada izdvajaju (20 % ukupnog prihoda TZ), ostanu ovdje i da ih raspore uje onaj koji ih i izdvaja. U tom smislu Ministarstvo o ekuje podr–ku Vlade i Skup–tine TK.

Ohrabruje injenica da Vlada TK, odnosno Direkcija za puteve imaju namjeru da put ka sredi–tu Za–ti enog pejzafla prirode «Konjuhu» i lokalitetu «Mu–ka voda» repariraju kao bi ta turisti ka destinacija bila prisupa na za dolazak turista. Bez razvijenih komunikacija nema razvoja turizma.

Ministarstvo smatra da je neophodno investirati u zdravstveni turizam. Primjera radi, Banja «Ilidfla» u Grada cu je prebukirana, te–ko je dobiti mjesto u njoj i pro–irenje smje–tajnih kapaciteta je prijeko potrebno. Termalne vode «Terme» kraj Gra anice su neiskori–tene za banjsko–lje ili–ni turizam jer nema smje–tajnih kapaciteta.

Tuzlanska slana jezera su hit i van granica TK. Pro–le godine ih je posjetilo pola miliona ljudi! Ona moraju postati brend u smislu zdravstvenog turizma jer njihova voda je izuzetno ljekovita . U tom slu aju bi se u Tuzli posjetioci zadrflali vi–e dana, a ne kao do sada dan ili dva.

Za-ti eni pejzafl prirode «Konjuh» treba u initi stvarnim u odnosu na ono -to je Skup-tina TK u inila normativnim. Dakle, taj lokalitet se mora u initi dostupnim lovcima, ribolovcima, ljubiteljima prirode, ekstremnih sportova.

Tako e, Agencija za privatizaciju treba -to prije zavr-iti proces privatizacije Motela «Mu-ka voda» kako bi se on stavio u funkciju. Trenutno, Za-ti eni pejzafl prirode ima samo jedan objekt za smje-taj turista-Motel «Zla u».

Kulturno-istorijski spomenici, od kule Husein-bega Grada- evi a, Starog grada Srebrenika u kojoj je stolovao bosanski kralj Stjepan II Kotromani , do dflamije u Teo aku i Dflebarske dflamije u fiivinicama koje svjedo e o srednjevjekovnoj i islamskoj arhitekturi u ovim krajevima, jesu destinacije koje treba afirmirati na turisti kom trffi-tu.

Svake godine je sve popularniji seoski turizam. TManse za njegov razvoj imamo. Me utim, ni-ta se ne radi na edukaciji gra ana o toj vrsti turizma. On je neiskori-tena -ansa.

Potrebno je reafirmirati jezero «Modrac» kao turisti ku destinaciju. Potrebno je napraviti medijsku i institucionalnu kampanju za njegovu afirmaciju kao dobrog mjesta za odmor, kupanje, ribolov...

Sve pomenute i druge turisti ke destinacije, koje se nalaze uz ili nedaleko od putne komunikacije: Ora-je-Tuzla-Sarejvo, nisu obuhva ene adekvatnom turisti kom signalizacijom, niti se nude adekvatni prospekti putnicima koji prolaze ovim regionom.

Turisti ke agencije na podru ju TK rade samo na odvo enju a ni-ta na dovo enju turista. Razvojem avio-saobra aja preko me unarodne zra ne luke «Tuzla» na na in angaffiranja nisko-budfletnih kompanija, otvara se velika -ansa za razvoj turizma. Naime, nisko-budfletne kompanije dovode velik broj mladih gostiju ne samo za vrijeme odmora ve i za provod vikendom. Na-kanton mladim ljudima ima -ta ponuditi. Za rje-enje tog problema je veoma bitna aktivna uloga Turisti ke zajednice, Turisti kog biroa TK i turisti kih agencija. Svi re eni subjekti, u saradnji sa institucijama koje gazduju turisti kim potencijalima moraju napraviti svoj akcioni program, ili drugi dokument koji e ih obavezati na ostvarenju op eg interesa-dovo enje gostiju iz zemlje i inostranstva.

Ministar

Mustafa Isabegović, dipl.ing.saob.